

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

Životní podmínky obyvatel SVL: tematicko-průřezový výzkum

Nestabilní bydlení

Adam Duffek (adam.duffek@mmr.cz)

Březen 2022

Text neprošel jazykovou korekturou

MINISTERSTVO
PRO MÍSTNÍ
ROZVOJ ČR

Agentura
pro sociální začleňování

Tento materiál vznikl za finanční podpory Evropského sociálního fondu prostřednictvím Operačního programu Zaměstnanost v rámci projektu „Systémové zajištění sociálního začleňování“, registrační číslo projektu: CZ.03.2.63/0.0/0.0/15_030/0000605

Obsah

Seznam tabulek.....	1
Seznam zkratk.....	2
1. Úvod.....	3
2. Metodologické aspekty výzkumného šetření	4
3. Základní sociodemografické charakteristiky výzkumného souboru.....	7
4. Nestabilní bydlení v kontextu sociálního vyloučení	9
5. Nucené opuštění obydí.....	12
5.1. Sociodemografické charakteristiky respondentů se zkušeností nuceného opuštění obydí	13
5.1.1. Diskriminace na trhu s bydlením ve vztahu k mateřskému jazyku a etnicitě	19
6. Závěr.....	21
7. Limity výzkumu.....	22
8. Bibliografie	23

Seznam tabulek

Tabulka 1 – Plánované počty dotazníků dle kvótních znaků	5
Tabulka 2 – Počty sesbíraných dotazníků dle kvótních znaků (SVL-SILC 2021)	5
Tabulka 3 – Základní sociodemografické charakteristiky souborů SVL-SILC.....	7
Tabulka 4 Nucené opuštění obydlí v posledních pěti letech (v %)	12
Tabulka 5 Důvody vedoucí k nucenému opuštění obydlí (v %).....	12
Tabulka 6 Věkové skupiny respondentů se zkušeností nuceného opuštění obydlí v posledních pěti letech (v %).....	14
Tabulka 7 Nezaměstnanost respondentů se zkušeností nuceného opuštění obydlí v posledních pěti letech (v %).....	14
Tabulka 8 Diskriminace při pokusu pronajmout nebo koupit byt nebo dům (v %).....	15
Tabulka 9 Čelil v minulosti někdo z Vaší domácnosti exekuci? (v %)	15
Tabulka 10 Počet dětí v domácnosti (do 14 let, vč.) (v %)	16
Tabulka 11 Jaká je Vaše státní příslušnost? (v %)	16
Tabulka 12 Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání? (v %)	17
Tabulka 13 Máte nějaké zdravotní postižení? (v %)	17
Tabulka 14 Jaký je Váš mateřský jazyk, případně mateřské jazyky? (v %).....	18
Tabulka 15 Jaká je Vaše etnicita nebo národnost, případně Vaše etnická nebo národnostní příslušnosti? (v %).....	18
Tabulka 16 Mateřské jazyky respondentů ve vztahu k diskriminaci na trhu s bydlením (v %)	19
Tabulka 17 Etnicita respondentů ve vztahu k diskriminaci na trhu s bydlením (v %).....	20

Seznam zkratek

ASZ – Odbor (Agentura) pro sociální začleňování, Ministerstvo pro místní rozvoj České republiky

ČR – Česká republika

ČSÚ – Český statistický úřad

EU – Evropská unie

FEANTSA - European Federation of National Organisations Working with the Homeless, dále též jako Evropská federace národních organizací pracujících s bezdomovci

OECD – Organisation for Economic Co-operation and Development, dále též jako Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj

SLDB – Sčítání lidu, domů a bytů

SR – Slovenská republika

SVL – Sociálně vyloučená lokalita

SVL-SILC – dotazníkové šetření životních podmínek obyvatel SVL realizované v letech 2020 a 2021

VÚPSV – Výzkumný ústav práce a sociálních věcí

1. Úvod

Podle *Analýzy sociálně vyloučených lokalit v ČR* existovalo v roce 2015 na území Česka 606 sociálně vyloučených lokalit (SVL) ve 297 obcích a počet jejich obyvatel byl odhadnut na 95000 až 115000 (Čada, 2015). Daná analýza sice poskytla potřebný vhled do základních životních podmínek těchto obyvatel, ovšem pouze za cenu odhadů. Odbor pro sociální začleňování (Agentura) Ministerstva pro místní rozvoj proto zorganizoval v roce 2020 a 2021 dvě vlny reprezentativního šetření mezi obyvateli a obyvatelkami SVL, které přineslo přesnější, komplexnější a zároveň aktuální popis toho, jak a kdo žije v českých a moravských sociálně vyloučených lokalitách. Tento popis „bílých míst na mapě poznání“ má bezesporu akademickou hodnotu, je ovšem také naprosto klíčový pro realizaci evidence-based politik sociálního začleňování.

Předkládaný tematicko-průřezový výzkum využívá především data z tohoto šetření, konkrétně pak z druhé vlny sběru z roku 2021 a svou pozornost zaměřuje na problematiku nestabilního bydlení obyvatel a obyvatelek sociálně vyloučených lokalit.

Výzkum byl realizován jako součást projektu „Systémové zajištění sociálního začleňování“, reg. č. CZ.03.2.63/0.0/0.0/15_030/0000605 financovaného z Operačního programu zaměstnanost.

2. Metodologické aspekty výzkumného šetření

K zachycení životních podmínek obyvatel SVL byl využit dotazník výzkumného šetření EU-SILC (European Union Statistics on Income and Living Conditions), které je realizováno jednou ročně napříč státy především Evropské unie. V Česku je toto šetření známé pod názvem *Životní podmínky* a jeho realizaci zajišťuje Český statistický úřad (ČSÚ). Základním účelem šetření „je získávat reprezentativní údaje o příjmovém rozdělení jednotlivých typů domácností, údaje o způsobu, kvalitě a finanční náročnosti bydlení, vybavenosti domácností předměty dlouhodobého užívání a o pracovních, hmotných a zdravotních podmínkách dospělých osob žijících v domácnostech“ (Český statistický úřad, nedatováno). Využití tohoto dotazníku jednak přineslo komplexní přehled o životních podmínkách domácností SVL, jednak – byť s určitými omezeními – umožňuje výsledky ze SVL komparovat s celkovou situací v Česku.¹ Dotazník EU-SILC ovšem nebyl přejet zcela doslovně a v celém rozsahu – určité otázky byly vypuštěny pro svoji přílišnou detailnost, zato jiné otázky byly přidány pro svou výzkumnou a politickou relevanci. I přesto naše šetření v sociálně vyloučených lokalitách nazýváme přeneseně SVL-SILC.

Samotné dotazníky šetření SVL-SILC byly pro vlnu z roku 2020 a následující vlnu z roku 2021 totožné jen do určité míry. V obou vlnách byli respondenti dotazováni na základní sociodemografické charakteristiky, jako jsou například země narození, etnicita, socioekonomický status, příjem, počet členů domácnosti apod., v roce 2020 byli ovšem dotazováni také na podrobnosti ohledně způsobu vytápění, vlastního zdraví, závislostí, pocíťované míry blahobytu apod., což jsou okruhy otázek, které byly v roce 2021 nahrazeny tématy jako diskriminace, zdraví dětí, materiální podmínky dětí, osobní a rodinná historie nebo třeba otázkami na zhodnocení dopadů pandemie COVID-19 a souvisejících vládních opatření. Komparace výsledků napříč vlnami a z toho případné zhodnocení změn je proto možné jen u otázek (indikátorů) zařazených do obou vln.

Základní populaci SVL-SILC tvořili obyvatelé a obyvatelky SVL starší 15 let. Soupis všech SVL v Česku vycházel z mapování Sdružení místních samospráv z přelomu let 2018 a 2019, kdy byl sdružením aktualizován již zmíněný seznam SVL z roku 2015 (Čada, 2015).² Jelikož sestavení výzkumného vzorku bylo z praktických a finančních důvodů možné zajistit výhradně kvótním výběrem (srv. Toušek et al., 2018, s. 32–33), ve spolupráci s ČSÚ bylo získáno rozložení sociodemografických charakteristik obyvatel těchto lokalit (pohlaví, věk a velikost obce z hlediska počtu obyvatel) ze Sčítání lidu, domů a bytů 2011. Na základě rozložení těchto charakteristik pak byly pro tazatele stanoveny tzv. vázané kvóty. (Nešpor et al., 2018). Celkově

¹ Ačkoli je šetření *Životní podmínky* považována za reprezentativní a jeho poslední vlny se účastnilo bezmála 9 000 domácností, je potřeba upozornit, že je reprezentativní jen vůči základní populaci tvořené domácnostmi ve standardních bytech. Celková populace ze SVL je ve výsledném výzkumném vzorku zastoupena jen částečně, a to pro odlišné (nestandardní) bytové podmínky.

² Za SVL byla považována taková lokalita, „[k]de dochází ke koncentraci více než 20 osob žijících v nevyhovujících podmínkách (indikováno počtem příjemců příspěvku na živobytí), které obývají fyzicky či symbolicky ohraničený prostor (indikováno vnější identifikací).“ (Čada, 2015, s. 14)

mělo být sesbíráno 1000 dotazníků. Plánovaný počet sbíraných dotazníků u jednotlivých kombinací kvótních znaků nabízí Tabulka 1.

Tabulka 1 – Plánované počty dotazníků dle kvótních znaků

	Obce do 5000 obyv.		Obce 5001–50000 obyv.		Obce nad 50001 obyv.	
	Muži	Ženy	Muži	Ženy	Muži	Ženy
15–19 let	6	6	18	17	19	19
20–29 let	11	11	37	36	51	48
30–44 let	17	18	58	58	72	68
45–59 let	15	15	47	46	62	58
60+ let	11	15	29	40	39	53
Celkem	125		386		489	
CELKEM	1000					

Zdroj: Agentura pro sociální začleňování

První vlna dotazníkového šetření realizovaného formou PAPI (Pen-And-Paper-Interviewing) probíhala šest měsíců v roce 2020, druhá vlna probíhala čtyři měsíce (konkrétně od 1. května do 1. září 2021), obě vlny šetření byly zajištěny tazatelskou sítí agentury Inboox CZ, s.r.o.³ Tazatelskou sítí v první vlně tvořilo více jak 300 tazatelů a do značné míry šlo o tazatele rekrutované z řad terénních pracovníků a pracovníc. Sběr druhé vlny provedlo 20 kmenových tazatelů společnosti Inboox CZ. Response rate se pohybovala u obou vln mezi 60 % a 70 % a průměrná délka jednoho dotazování se u první vlny ustálila na 50 minutách, u druhé vlny pak na 45 minutách. Celkově agentura Inboox CZ v obou vlnách sesbírala více jak 1000 dotazníků – v případně druhé vlny šlo o 1019 dotazníků, které byly sesbírány v 48 obcích 9 krajů. Počty sesbíraných dotazníků v roce 2021 dle jednotlivých kombinací kvótních znaků prezentuje Tabulka 2.

Tabulka 2 – Počty sesbíraných dotazníků dle kvótních znaků (SVL-SILC 2021)

	Obce do 5000 obyv.		Obce 5001–50000 obyv.		Obce nad 50001 obyv.	
	Muži	Ženy	Muži	Ženy	Muži	Ženy
15–19 let	8	17	16	15	19	15
20–29 let	12	13	39	40	51	56
30–44 let	26	15	60	50	73	85
45–59 let	17	15	45	43	61	61
60+ let	19	28	38	56	37	54
Celkem	170		402		512	
CELKEM	1084					

Zdroj: Agentura pro sociální začleňování

Jelikož se nepodařilo zcela naplnit všechny kombinace kvótních znaků, a naopak některé kombinace kvótních znaků byly počty dotazníků nadreprezentovány, bylo nutné využít vážení

³ První i druhá vlna sběru dat byla poznamenána pandemií COVID-19 a s ní spojenými protiepidemickými opatřeními. O roli této události na kvalitu dat a potažmo i získané výsledky lze spíše spekulovat.

(ve variantě raking), aby struktura kvótních znaků výzkumného vzorku odpovídala rozložení v základní populaci.⁴

Na základě rozložení těchto charakteristik pak byly pro tazatele stanoveny tzv. vázané kvóty.

⁴ Z důvodů využití kvótního výběru (a s ním spojené výběrové chyby) a následného vážení jsou prezentované výsledky zaokrouhlovány.

3. Základní sociodemografické charakteristiky výzkumného souboru

Přehled základních sociodemografických charakteristik výzkumného souboru SVL-SILC 2021 prezentuje Tabulka 3, a to za doprovodu výsledků z roku 2020, což umožňuje zástupné zhodnocení míry standardní chyby (*standard error*).

Tabulka 3 – Základní sociodemografické charakteristiky souborů SVL-SILC

		1. vlna % nebo Ø	2. vlna % nebo Ø	1. vlna N	2. vlna N
Pohlaví	Muž	49	49	551	533
	Žena	51	51	568	551
Věk	Ø	42	42	1119	1084
Věk	15–29	28	28	312	302
	30–44	29	29	326	315
	45–59	24	24	272	263
	60+	19	19	208	203
Země narození	ČR	87	84	968	904
	Slovensko	12	14	130	150
	Jiné	2	2	18	30
Státní příslušnost	ČR	94	92	1043	995
	Slovensko a jiná	5	5	52	54
	Vícenásobné občanství	2	3	20	34
Etnicita	Česká	45	38	500	409
	Slovenská	3	2	37	24
	Romská	35	42	388	459
	Česká a romská	11	12	119	130
	Jiné etnicity a další kombinace	6	6	67	62
Vzdělání	ZŠ (a nedokončené)	41	51	456	551
	SŠ (bez a s maturitou)	57	47	635	514
	Vyšší než SŠ	2	2	25	19
Socioekonomický status	Student	8	5	84	49
	Nezaměstnaný	16	20	176	213
	Zaměstnaný, OSVČ	43	40	474	437
	Mateřská a rodičovská	8	8	87	83
	Důchod (starobní, invalidní)	22	22	241	234
	Jiný	3	6	36	62
Velikost obce	Do 5.000 obyv.	13	13	141	136
	5.001–50.000 obyv.	39	39	432	418
	50.001+ obyv.	49	49	546	530
Druh domu	Samostatně stojící rodinný dům	7	10	74	106
	Dvojdomek, řadový dům	4	5	44	48
	Bytový dům s méně než 10 byty	29	42	320	452
	Bytový dům s 10 a více byty	42	40	466	427
	Ubytovna	17	-	194	-
	Jiný	1	4	18	46
Členů domácnosti	Ø	2,6	3,3	1119	1084
Členů domácnosti	1	25	11	279	117
	2	33	29	370	313
	3–4	31	37	348	396
	5+	11	24	123	259

Zdroj: Agentura pro sociální začleňování

Proměnné pohlaví, věk a velikost obce byly zvoleny za kvótní znaky, takže hodnoty těchto proměnných se napříč oběma vlnami pochopitelně shodují. Obyvatelek SVL bylo 51 %, obyvatelů 49 %, a zastoupení jednotlivých věkových skupin bylo následující: obyvatelé ve věku 15–29 let tvořili 28 % ze všech obyvatel, skupina 30–44 let byla zastoupena z 29 %, skupina 45–59 let z 24 % a obyvatelé ve věku 60 let a více z 19 %. Obyvatel SVL v obcích do 5000 obyvatel bylo 13 %, většinu tvořili obyvatelé měst s více jak 50 tisíci obyvateli, konkrétně 49 %, zbylých 39 % tvořili obyvatelé obcí s 5 tisíci až 50 tisíci obyvatel.

Ačkoli další proměnné už kvótními znaky nebyly, výsledky vycházejí napříč oběma vlnami velmi podobně – jde o zemi narození, státní příslušnost, etnicitu a socioekonomický status. Mezi obyvateli SVL převažují osoby narozené v Česku (87 % v roce 2020, 84 % v roce 2021), se státní příslušností ČR (94 % v roce 2020, 92 % v roce 2021), českou etnicitou/národností (45 % v roce 2020, 38 % v roce 2021) a též romskou etnicitou/národností (35 % v roce 2021, 42 % v roce 2021). Hlavní socioekonomický status obyvatel je pak nejčastěji zaměstnanecký a podnikatelský (43 % v roce 2020, 40 % v roce 2021), důchodový (22 % v obou vlnách) a podstatná část obyvatel byla nezaměstnaná (16 % v roce 2020, 20 % v roce 2021). Do velké míry jsou též shodné výsledky proměnné „druh domu“, ačkoli nabízené odpovědi v této otázce se v roce 2021 změnily – respondentům už nebyla nabízena možnost „ubytovna“, kterou v roce 2020 zvolilo 17 % obyvatel SVL. Tato odpověď totiž byla v roce 2021 nahrazena zvláštní otázkou, jestli respondent osobně nebo nějakí lidé z okolí někdy označují dům, v němž respondent bydlí, za ubytovnu – kladně na ni odpovědělo 14 % obyvatel.

U dvou proměnných se však výsledky zásadněji liší. Jde o nejvyšší dosažené vzdělání a počet členů domácnosti. Zatímco v roce 2020 uvedlo 41 % respondentů, že dokončilo maximálně základní školu, v roce 2021 to uvedlo 51 % respondentů. Výzkumný soubor byl v roce 2021 také více tvořen obyvateli z početnějších domácností – v roce 2020 vycházel průměrný počet členů domácnosti v celém souboru na 2,6, v roce 2021 to bylo 3,3. Všechny rozdílnosti mezi dvěma vlnami SVL-SILC je dále třeba podrobovat analýzám a ideálně dalším výzkumům. Doposud jsou totiž šetření SVL-SILC společně s šetřením BRIZOLIT z roku 2016 jedinými šetřeními, jejichž výsledky lze považovat za reprezentativní pro populaci obyvatel SVL.⁵

⁵ Co se diskutovaných dvou proměnných týče, porovnáme-li výsledky SVL-SILC s šetřením BRIZOLIT, ukazuje se, že výsledky BRIZOLIT více odpovídají výsledkům z druhé vlny SVL-SILC. (Porovnání viz Toušek et al., 2018)

4. Nestabilní bydlení v kontextu sociálního vyloučení

Bydlení je základní lidská potřeba, a pakliže není správně a dostatečně naplňována, lidé neaspírují na dosahování vyšších potřeb. Tím se vzdaluje možnost jejich plného sociálního začlenění, a naopak se zvyšuje možnost propadu do stavu sociálního vyloučení (a setrvání v něm). Sociální vyloučení tvoří kumulace znevýhodnění a bariér. Nevhodné bydlení, resp. život v substandardním bydlení, je jedním z projevů sociálního vyloučení. Má nejen sociální dopady na životy obyvatel, ale může mít i negativní vliv na jejich fyzický a duševní zdravotní stav (Ripka, Černá, & Kubala, 2018). Děti vyrůstající v nevhodném bydlení mají vyšší pravděpodobnost neúspěchu ve škole (Prokop, 2019), což může vést k nižší uplatnitelnosti na trhu práce a vyššímu riziku chudoby v dospělosti. Nestabilní bydlení lze proto považovat za jeden z indikátorů mezigenerační reprodukce nerovností (Kalenda, Glumbíková, & Gojová, 2021).

Sociální vyloučení v oblasti bydlení ohrožuje zejména lidi na začátku a po skončení profesní kariéry, sólo rodiče, lidi znevýhodněné na trhu bydlení z důvodu jejich národnosti, rasy či náboženství, mladistvé a mladé, kteří opouští ústavní výchovu nebo pěstounskou péči, osoby odcházející z vězení, seniory, osoby se zdravotním postižením, zjevné, skryté a potenciální lidi bez domova, nízko-příjmové domácnosti aj. (MPSV, 2015). Místa, kde se nevhodné bydlení koncentruje, se stávají nejviditelnější formou sociálního vyloučení a mohou vést k nárůstu sociálního napětí ve společnosti.

V českém kontextu se k definování substandardního bydlení používá nejčastěji typologie *ETHOS* (FEANTSA, Nedatováno), která byla vytvořena *Evropskou federací národních organizací pracujících s bezdomovci*. *ETHOS* definuje tři oblasti bydlení, jejichž absence může vést k bezdomovectví. Jsou jimi fyzická (mít přiměřené bydlení, které může osoba a její rodina výlučně užívat), sociální (mít prostor pro vlastní soukromí s možností sociálních vztahů) a právní oblast (mít právní důvod k užívání). Na základě těchto tří oblastí typologie operuje s celkem čtyřmi základními koncepčními kategoriemi substandardních forem bydlení. Kategorie „bez střechy“ a „bez bytu“ odpovídají obecnému chápání bezdomovectví, zatímco kategorie „nejisté bydlení“ a „nevyhovující bydlení“ reprezentují vyloučení ze standardního bydlení. Tato čtyři základní vymezení obsahují celkem 13 operačních subkategorií, které vyjadřují nejčastější podoby substandardního bydlení.

Na jaře 2019 bylo v šetření *Výzkumného ústavu práce a sociálních věcí* na území ČR v kategorii bez střechy (tj. venku a na noclehárnách) a ve vybraných subkategoriích kategorie bez bytu (tj. osoby v azylových domech, v domech na půl cesty, v ubytovacích zařízeních pro ženy, v obecních ubytovnách pro osoby bez přístřeší, vězeňských a zdravotnických zařízeních⁶) evidováno celkem 23 830 osob (Nešporová, Holpuch, Janurová, & Kuchařová, 2019). Z nich bylo celkem 2 600 osob mladších 18 let. Zmíněné počty jsou založeny na

⁶ Jednalo se pouze o vězněné a hospitalizované osoby bez domova, které se po propuštění neměly kam vrátit.

kvalifikovaných odhadech. Zbylé dvě koncepční kategorie *ETHOS*, „nejisté“ a „nevyhovující“ bydlení jsou relativně rozsáhlejší a jejich jednotlivé subkategorie jsou často ve vzájemném překryvu. *Zpráva o vyloučení z bydlení za rok 2021* (Klusáček, Lesák, Greineder, Kowaliková, & Brož, 2021) pokrývá většinu zmíněných kategorií *ETHOS* a uvádí celkem 35 000 až 62 000 domácností v tzv. bytové nouzi. V těch bylo přítomno 20 000 až 51 000 dětí do 18 let. Z celkového počtu domácností v bytové nouzi se celkem 9 000 až 25 000 domácností nacházelo v bytech, tj. přibližně 40 000 až 120 000 lidí, dalších 11 000 až 17 000 lidí bylo bez střechy, 13 000 až 18 000 lidí dle odhadů bydlelo na ubytovnách a 5 000 až 7 600 osob ve vybraných institucích (tj. věznice, zdravotnická zařízení a domovy pro osoby se zdravotním postižením).⁷ Dalších 130 000 až 190 000 domácností bylo ohroženo ztrátou bydlení. Dalších přibližně 300 000 až 350 000 domácností trpělo nadměrnými náklady na bydlení.

Nestabilita bydlení je vytvářena mnoha různými faktory, neexistuje její jediná obecně užívaná definice (Kushel, Gupta, Lauren, & Haas, 2006). Studie zabývající se nestabilitou bydlení často pracují s indikátory jako potíže s placením nájmu, přelidnění, bydlení u příbuzných, vydávání příliš velké části financí z rozpočtu domácnosti na bydlení apod. Studie OECD z roku 2015 (OECD) uvádí, že nestabilnímu bydlení je v členských zemích organizace vystaveno od 2 do 25 % populace. Jiná studie (Clair, Reeves, McKee, & Stuckler, 2018) zaměřená pouze na země Evropské Unie identifikovala nestabilitu bydlení skrze čtyři dimenze bydlení – rozlišovala jeho bezpečnost, dostupnost, kvalitu a přístup ke službám. Tíseň v alespoň jedné z dimenzí podle studie zažívá až celá polovina populace EU. Téměř 3 % populace pak zažívají tuto tíseň ve třech nebo dokonce čtyřech dimenzích.

Pro účely této výzkumné zprávy jsme indikátorem nestability bydlení definovali kladnou odpověď na otázku „Byla Vaše domácnost za posledních 5 let nucena opustit obydlí?“ v dotazníku SVL-SILC 2021.⁸ Jak je uvedeno výše, nestabilitu bydlení lze definovat širěji, a bylo by tedy možné dotazníkem SVL-SILC zjišťovat stabilitu bydlení i prostřednictvím jiných otázek. Nucené opuštění obydlí je jedním z možných vyústění zakoušené nestability bydlení, které mohlo být zapříčiněné různými faktory a které lze konkrétně zaznamenat dotazníkovým šetřením.

Charakter této výzkumné zprávy je bytostně explorativní. Cílem je prvotní sondáž tématu nuceného opuštění obydlí a naznačení možných souvislostí s jednotlivými charakteristikami respondentů. Binární proměnnou⁹ v podobě otázky na zkušenost s nuceným opuštěním obydlí jsme proto zkoumali ve vztahu k dalším vybraným proměnným. Ty popisují hlavní sociodemografické charakteristiky respondentů, jejichž domácnosti měly zkušenost s nuceným opuštěním obydlí v posledních pěti letech. Byly jimi: pohlaví, věková skupina,

⁷ Odhad velikosti cílové skupiny pro věčný záměr zákona o sociálním bydlení z roku 2018 (Opletalová & Matoušek) určil počet osob obývajících byty v SVL v intervalu 80 000 až 125 000, z toho 20 000 až 40 000 osob bydlelo v nevhodných bytech.

⁸ Otázka je v dotazníku upřesněna takto: „Zde míníme jakékoliv obydlí, nejen to, ve kterém aktuálně bydlíte. Otázka se týká celé domácnosti (nikoliv jen respondenta).“

⁹ Binární proměnná je proměnná nabývající dvou hodnot, v tomto případě „ano“ a „ne“.

nezaměstnanost nižší než dvanáct a vyšší než dvanáct měsíců, diskriminace při hledání bydlení v posledních pěti letech, zkušenost s exekucemi, počet dětí v domácnosti do čtrnácti let věku, státní příslušnost, nejvyšší dosažené vzdělání, zdravotní postižení, mateřský jazyk a etnicita. Jinak řečeno, cílem je srovnání skupiny respondentů se zkušeností s nuceným opuštěním obydlí a celého výzkumného souboru SVL-SILC. Zjištěné souvislosti by mohly být naplní budoucích výzkumů.

5. Nucené opuštění obydlí

Z celkového počtu 1084 respondentů odpovědělo na otázku „Byla Vaše domácnost za posledních 5 let nucena opustit obydlí?“ kladně celkem 365 respondentů, kteří tak tvořili 34 % z celého výzkumného vzorku SVL-SILC. Záporně odpovědělo 719 respondentů, tedy 66 %. Jedna třetina respondentů výzkumu SVL-SILC a jejich domácností tedy měla zkušenost s nuceným opuštěním obydlí v posledních pěti letech.

Tabulka 4 Nucené opuštění obydlí v posledních pěti letech (v %)

Byla Vaše domácnost za posledních 5 let nucena opustit obydlí?	
Ano	34
Ne	66
CELKEM	100
CELKEM N	1084

Při kladné odpovědi byli lidé dotazováni i na důvody, které podle nich vedly k nucenému opuštění obydlí. Jednalo se o multiple-choice otázku, respondent tedy mohl uvést více důvodů. Celkem 364 respondentů zvolilo dohromady 430 možností, viz Tabulka 5. Jeden respondent odmítl na tuto doplňující otázku odpovědět.

Nejčastější důvodem, který respondenti uváděli, byly jejich vlastní finanční potíže. Druhým nejčastějším důvodem bylo ukončení nájemní smlouvy ze strany majitele nemovitosti, třetím nejčastějším pak bylo vypršení nájemní smlouvy. Lze předpokládat, že ve třetím případě lidem vypršela nájemní smlouva a nebyla jim nabídnuta nová, příp. jim byly v návazné smlouvě nabídnuty méně výhodné podmínky, které vedly k nucenému opuštění obydlí.

Tabulka 5 Důvody vedoucí k nucenému opuštění obydlí (v %)

Proč byla Vaše domácnost nucena opustit obydlí?	
Protože majitel nemovitosti ukončil nájemní smlouvu	24
Kvůli vlastním finančním potížím	31
Vypršení nájemní smlouvy	16
Jiné důvody	14
Z důvodu právního nařízení (vystěhování nebo zabavení)	9
Kvůli absenci formální nájemní smlouvy	6
CELKEM	100
CELKEM N	364

5.1. Sociodemografické charakteristiky respondentů se zkušeností nuceného opuštění obydlí

Tato kapitola se zaměřuje na popis hlavních sociodemografických charakteristik respondentů se zkušeností nuceného opuštění obydlí v posledních pěti letech (dále také jako „respondenti se zkušeností nuceného opuštění obydlí“). Z těchto charakteristik lze odvodit faktory, které mohou mít významný vzájemný vztah s nuceným opuštěním obydlí.

Tabulky v kapitole 5.1 prezentují srovnání mezi třemi skupinami respondentů. V prvním sloupci jsou charakteristiky vztahující se ke skupině tvořené celým výzkumným vzorkem SVL-SILC, viz kap. 3. Druhý sloupec reprezentuje domácnosti respondentů, které měly zkušenost s nuceným opuštěním obydlí v posledních pěti letech, tj. lidé, kteří v dotazníku SVL-SILC odpověděli „ano“ na otázku „Byla Vaše domácnost za posledních 5 let nucena opustit obydlí?“. ¹⁰ Třetí sloupec se vztahuje k lidem, kteří na totožnou otázku odpověděli „ne“, tj. skupina osob, které neměly společně se svými domácnostmi v posledních pěti letech zkušenost s nuceným opuštěním obydlí.

Celkem 365 respondentů výzkumu SVL-SILC mělo společně se svou domácností zkušenost s nuceným opuštěním obydlí v posledních pěti letech. Mezi těmito lidmi byli muži a ženy zastoupeni téměř rovnoměrně.

Tabulka 6 shrnuje rozložení respondentů mezi jednotlivými věkovými skupinami. Statisticky významný rozdíl ¹¹ mezi celkovým souborem SVL-SILC a skupinou respondentů se zkušeností nuceného opuštění obydlí byly zejména u věkových skupin 30 až 44 let a 20 až 29 let, rozdíl činil 9 p. b., resp. 6 p. b. Z šetření tedy vyplývá, že zástupci domácností z těchto dvou věkových skupin měli společně se svými domácnostmi častější zkušenost s nuceným opuštěním obydlí než jiné věkové skupiny respondentů. Členové domácností těchto respondentů mohli být z různých věkových skupin. V SVL jsou často zaznamenávány vícegenerační domácnosti, kdy jedno obydlí sdílí např. prarodiče se svými dětmi a vnoučaty (Kupka, a další, 2019; Charvát & Duffek, 2022).

Signifikantní rozdíl je také ve věkové skupině 60 a více let mezi výzkumným vzorkem SVL-SILC a skupinou se zkušeností nuceného opuštění obydlí. Zatímco v celkovém vzorku je zastoupení této věkové skupiny 19 %, v případě respondentů se zkušeností nuceného opuštění obydlí se jedná o podíl 8 %. Respondenti předdůchodového a důchodového věku podle dat SVL-SILC tedy spíše nečelili nucenému opuštění obydlí v posledních pěti letech.

Jak uvádí Zpráva o vyloučení z bydlení za rok 2021 (Klusáček, Lesák, Greineder, Kowalíková, & Brož, 2021), počet senierek a seniorů v bytové nouzi činil minimálně 5 500 osob a jejich počet rostl. Dalších 110 000 až 150 000 seniorských domácností bylo zatíženo nadměrnými

¹⁰ Otázka je v dotazníku upřesněna takto: „Zde míníme jakékoliv obydlí, nejen to, ve kterém aktuálně bydlíte. Otázka se týká celé domácnosti (nikoliv jen respondenta).“

¹¹ Veškeré statisticky významné výsledky jsou významné minimálně na 95 % hladině významnosti.

náklady na bydlení. Při terénních šetřeních ASZ jsou často zaznamenávány domácnosti seniorů, které se musely kvůli vysokým nákladům na bydlení přestěhovat ze standardních bytů do SVL (Charvát & Duffek, 2022; Jašek & Duffek, 2021; Sál, Korecká, & Charvát, 2020). Lze se tedy důvodně domnívat, že v běžné populaci jsou bytové problémy seniorů významné.

Tabulka 6 Věkové skupiny respondentů se zkušeností nuceného opuštění obydlí v posledních pěti letech (v %)

	Výzkumný vzorek SVL-SILC	Respondenti se zkušeností nuceného opuštění obydlí	Respondenti bez zkušeností nuceného opuštění obydlí
15 - 19 let	9	10	8
20 - 29 let	19	25	17
30 - 44 let	29	38	25
45 - 59 let	24	20	26
60 let a více	19	8	24
CELKEM	100,0	100	100
CELKEM N	1084	365	719

Více než polovina respondentů z celkového počtu 212 nezaměstnaných osob v šetření SVL-SILC měla v posledních pěti letech zkušenost s nuceným opuštěním obydlí. Tabulka 7 shrnuje rozložení nezaměstnaných respondentů ve vztahu k nucenému opuštění obydlí a rozlišuje dvě kategorie nezaměstnanosti dle její délky. Z celkového počtu 365 respondentů se zkušeností nuceného opuštění obydlí bylo celkem 112 nezaměstnaných. Méně než 1 rok bylo nezaměstnaných celkem 15 % respondentů se zkušeností opuštění obydlí, zatímco respondentů, kteří byli nezaměstnaní déle než 1 rok bylo v té samé skupině 85 %. Respondenti se zkušeností nuceného opuštění obydlí se oproti dlouhodobě nezaměstnaným respondentům z celkového vzorku SVL-SILC častěji potýkali s dlouhodobou nezaměstnaností, a naopak méně s nezaměstnaností menší než 1 rok. Zaměstnaných respondentů bylo ve výzkumném vzorku SVL-SILC celkem 872, z toho 253 mělo zkušenost s nuceným opuštěním obydlí.

Tabulka 7 Nezaměstnanost respondentů se zkušeností nuceného opuštění obydlí v posledních pěti letech (v %)

		Výzkumný vzorek SVL-SILC	Respondenti se zkušeností nuceného opuštění obydlí	Respondenti bez zkušeností nuceného opuštění obydlí
Nezaměstnanost	Méně než 1 rok	24	15	34
	1 rok a déle	76	85	66
CELKEM		100	100	100
CELKEM N		212	112	99

Tabulka 8 shrnuje rozložení respondentů, kteří měli v posledních pěti letech zkušenost s diskriminací na trhu s bydlením ve vztahu k nucenému opuštění obydlí. Zatímco mezi všemi respondenty výzkumného šetření SVL-SILC činil podíl osob se zkušeností diskriminace při pokusu pronajmout nebo koupit byt nebo dům 29 %, v případě skupiny osob se zkušeností

s nuceným opuštěním obydlí činil tento podíl 58 %. Rozdíl činil 28 p. b., mezi nuceným opuštěním obydlí v posledních pěti letech a diskriminací na trhu s bydlením byl tedy významný vzájemný vztah.

Tabulka 8 Diskriminace při pokusu pronajmout nebo koupit byt nebo dům (v %)

		Výzkumný vzorek SVL-SILC	Respondenti se zkušeností nuceného opuštění obydlí	Respondenti bez zkušeností nuceného opuštění obydlí
Diskriminace na trhu s bydlením	Ano, v posledních 5 letech	29	58	15
	Ne	33	23	38
	Netýká se, pro respondenta/ku není relevantní	38	19	47
CELKEM		100	100	100
CELKEM N		1083	365	718

Tabulka 9 zobrazuje rozložení respondentů, kteří měli v domácnosti osoby čelící exekuci ve vztahu k nucenému opuštění obydlí v posledních pěti letech. Nadpoloviční počet všech respondentů, kteří uvedli zkušenost s nuceným opuštěním obydlí v posledních pěti letech, měl ve své domácnosti někoho, kdo v minulosti čelil exekuci. Rozdíl mezi podíly respondentů, kteří měli v domácnosti osobu, která čelila v minulosti exekuci ve výzkumném vzorku SVL-SILC a ve skupině respondentů se zkušeností nuceného opuštění obydlí byl statisticky signifikantní. Podíl domácností, v kterých některý ze členů čelil v minulosti exekuci, byl v případě skupiny respondentů se zkušeností nuceného opuštění obydlí o 16 p. b. vyšší než ve výzkumném vzorku SVL-SILC.

Tabulka 9 Čelil v minulosti někdo z Vaší domácnosti exekuci? (v %)

		Výzkumný vzorek SVL-SILC	Respondenti se zkušeností nuceného opuštění obydlí	Respondenti bez zkušeností nuceného opuštění obydlí
Členové domácnosti čelili exekuci	Ano	40	57	32
	Ne	54	36	63
	Nevím	6	7	5
CELKEM		100	100	100
CELKEM N		1082	364	718

Tabulka 10 zobrazuje rozložení respondentů dle počtu dětí do 14 let věku v jejich domácnostech ve vztahu k nucenému opuštění obydlí v posledních pěti letech. Zatímco mezi všemi respondenty výzkumného šetření SVL-SILC činil podíl osob se čtyřmi dětmi 4 % a s pěti a více dětmi 1 %, v případě skupiny osob se zkušeností s nuceným opuštěním obydlí činil tento podíl 6 %, resp. 3 %. Vliv počtu dětí v domácnosti na zkušenost respondentů s nuceným opuštěním obydlí se neprokázal jako statisticky signifikantní.

Tabulka 10 Počet dětí v domácnosti (do 14 let, vč.) (v %)

		Výzkumný vzorek SVL-SILC	Respondenti se zkušeností nuceného opuštění obydlí	Respondenti bez zkušenosti nuceného opuštění obydlí
Počet dětí v domácnosti (do 14 let, vč.)	0	64	62	66
	1	5	4	6
	2	14	12	16
	3	10	13	9
	4	4	6	3
	5 a více	1	3	1
	CELKEM	100	100	100
	CELKEM N	1084	365	719

Tabulka 11 zobrazuje rozložení respondentů dle státní příslušnosti ve vztahu k nucenému opuštění obydlí v posledních pěti letech. Zkušenost s opuštěním obydlí měli nejčastěji lidé, kteří se hlásili k české státní příslušnosti (88 %). Respondentů se slovenskou státní příslušností bylo v této kategorii 7 %. Rozdíly ve všech kategoriích státních příslušností nejsou statisticky signifikantní.

Tabulka 11 Jaká je Vaše státní příslušnost? (v %)

		Výzkumný vzorek SVL-SILC	Respondenti se zkušeností nuceného opuštění obydlí	Respondenti bez zkušenosti nuceného opuštění obydlí
Jaká je Vaše státní příslušnost?	Česko	92	88	94
	Česko a Slovensko	3	3	3
	Česko a země S a V Evropy	1	1	0
	Slovensko	4	7	3
	Země S a V Evropy	1	1	0
	CELKEM	100	100	100
	CELKEM N	1083	365	718

Tabulka 12 zobrazuje rozložení respondentů dle nejvyššího dosaženého vzdělání ve vztahu k nucenému opuštění obydlí v posledních pěti letech. Rozdíly ve vzdělanostní struktuře skupiny respondentů se zkušeností nuceného opuštění obydlí a výzkumným vzorkem SVL-SILC jsou statisticky signifikantní. Bez mála polovinu všech respondentů ve skupině osob se zkušeností nuceného opuštění obydlí tvořili lidé se základním vzděláním, zatímco v celém souboru SVL-SILC to bylo 37 %. Pakliže sečteme respondenty bez vzdělání, s neúplným základním a úplným základním vzděláním, jedná se ve skupině se zkušeností s nuceným opuštěním obydlí o více než 70 % respondentů. Rozdíl oproti výzkumnému vzorku SVL-SILC tak u této výše definované skupiny činí bezmála 20 p. b. Vzdělání respondentů mělo významný vliv na jejich zkušenost s nuceným opuštěním obydlí.

Tabulka 12 Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání? (v %)

		Výzkumný vzorek SVL-SILC	Respondenti se zkušeností nuceného opuštění obydlí	Respondenti bez zkušenosti nuceného opuštění obydlí
Jaká je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?	Bez vzdělání, neúplné základní	14	21	10
	Základní	37	50	31
	Střední s výučním listem	33	21	39
	Střední s maturitou a vyšší	16	8	20
	CELKEM	100	100	100
CELKEM N		1084	365	719

Tabulka 13 zobrazuje rozložení respondentů dle zdravotního postižení ve vztahu k nucenému opuštění obydlí v posledních pěti letech. Domácnosti, v kterých je nutná péče o některé z členů, mohou mít omezené příjmy, což může v důsledku ovlivňovat stabilitu bydlení. Rozdíl mezi podíly respondentů se zdravotním postižením ve výzkumném vzorku SVL-SILC a ve skupině se zkušeností nuceného opuštění obydlí nebyl statisticky signifikantní.

Tabulka 13 Máte nějaké zdravotní postižení? (v %)

		Výzkumný vzorek SVL-SILC	Respondenti se zkušeností nuceného opuštění obydlí	Respondenti bez zkušenosti nuceného opuštění obydlí
Máte nějaké zdravotní postižení?	Ano	13	14	13
	Ne	87	86	87
	CELKEM	100	100	100
CELKEM N		1081	365	716

Tabulka 14 rozlišuje respondenty dle jejich mateřských jazyků a dále dle jejich vztahu k nucenému opuštění obydlí. Statisticky signifikantní rozdíly mezi výzkumným vzorkem SVL-SILC a skupinou respondentů se zkušeností nuceného opuštění obydlí jsou zejména v kategoriích čeština a romština (6 p. b.) a pouze romština (9 p. b.). Tzn. respondenti, jejichž mateřským jazykem byla kombinace češtiny a romštiny, příp. pouze romština, měli výrazně častější zkušenost s nuceným opuštěním obydlí než respondenti s jinými mateřskými jazyky.

Tabulka 14 Jaký je Váš mateřský jazyk, případně mateřské jazyky? (v %)

		Výzkumný vzorek SVL-SILC	Respondenti se zkušeností nuceného opuštění obydlí	Respondenti bez zkušenosti nuceného opuštění obydlí
Jaký je Váš mateřský jazyk, případně mateřské jazyky?	Čeština	48	33	56
	Čeština a romština	21	27	18
	Slovenština	4	5	4
	Romština	18	27	13
	Slovenština, romština	5	4	5
	Jiný ¹²	4	4	5
	CELKEM	100	100	100
CELKEM N	1084	365	719	

Tabulka 15 rozlišuje respondenty dle jimi vnímané vlastní etnicity (příp. dle národnosti nebo etnické či národnostní příslušnosti) a dále dle jejich zkušeností s nuceným opuštěním obydlí. Statisticky signifikantní rozdíl téměř 14 p. b. je mezi výzkumným vzorkem SVL-SILC a skupinou respondentů se zkušeností nuceného opuštění obydlí v případě romské etnicity. Jak ukazuje šetření SVL-SILC, romství manifestované mateřským jazykem (viz Tabulka 14) nebo pociťovanou etnicitou mělo významný vzájemný vztah k nestabilnímu bydlení, resp. k nucenému opuštění obydlí v posledních pěti letech.

Tabulka 15 Jaká je Vaše etnicita nebo národnost, případě Vaše etnická nebo národnostní příslušnosti? (v %)

		Výzkumný vzorek SVL-SILC	Respondenti se zkušeností nuceného opuštění obydlí	Respondenti bez zkušeností nuceného opuštění obydlí
Jaká je Vaše etnicita nebo národnost, případě Vaše etnická nebo národnostní příslušnosti?	Česká	38	24	45
	Romská	42	56	35
	Česká + romská (+ případně slovenská)	14	12	16
	Jiné etnicity a jejich kombinace	6	8	5
	CELKEM	100	100	100
CELKEM N	1084	365	719	

¹² V kategorii „jiný“ jsou zastoupeny mateřské jazyky a jejich kombinace s nízkými podíly ve všech třech zkoumaných skupinách respondentů. Těmito jazyky jsou (v závorce je vždy uveden podíl ve výzkumném vzorku SVL-SILC, vzhledem k nízkým hodnotám i včetně jednoho desetinného místa): čeština a slovenština (1,4 %); čeština a jiný jazyk (0,3 %); jiný jazyk (0,8 %); čeština, slovenština a romština (1,4 %); čeština, romština a jiný jazyk (0,2 %); romština a jiný jazyk (0,4 %).

5.1.1. Diskriminace na trhu s bydlením ve vztahu k mateřskému jazyku a etnicitě

V dokumentech ASZ, které se zaměřují na popis sociálního vyloučení v území, je často tematizována diskriminace na trhu s bydlením vůči lidem, kterým je připisována romská etnicita (viz např. Turnerová & Korecká, 2021; Sál & Hladík, 2021; Korecká & Duffek, 2021; Duffek, 2019). Tyto informace vyplývají jak z rozhovorů s respondenty z tzv. sociálně vyloučených lokalit, tak i z rozhovorů s institucionálními aktéry. Menší možnosti výběru vhodného bydlení mohou vést část zájemců o bydlení k méně výhodným nabídkám či k nabídkám substandardního bydlení. Takové bydlení může mít nízké technické nebo hygienické standardy, nevýhodné nájemní smlouvy, příp. kvůli nerovným vztahům s vlastníky nemovitostí lidé bydlí bez nájemních smluv a jsou odkázáni na vůli pronajímatele apod. Vše zmíněné může ve svém důsledku vést k nucenému opuštění bydlení.

Tabulka 16 zobrazuje mateřské jazyky respondentů SVL-SILC a dává je do vztahu s diskriminací na trhu s bydlením. Statisticky signifikantní rozdíly mezi výzkumným vzorkem SVL-SILC a skupinou respondentů se zkušeností diskriminace na trhu s bydlením v posledních pěti letech jsou zejména v kategoriích čeština a romština (8 p. b.) a romština (11 p. b.). Tzn. respondenti, jejichž mateřským jazykem byla kombinace češtiny a romštiny, příp. pouze romština, měli výrazně častější zkušenost s tímto druhem diskriminace než respondenti s jinými mateřskými jazyky.

Tabulka 16 Mateřské jazyky respondentů ve vztahu k diskriminaci na trhu s bydlením (v %)

	Výzkumný vzorek SVL-SILC	Diskriminace při pokusu pronajmout nebo koupit byt nebo dům			
		Ano, v posledních 5 letech	Ne	Netýká se, pro respondenta/kou není relevantní	
Jaký je Váš mateřský jazyk, případně mateřské jazyky?	Čeština	48	29	60	52
	Čeština a romština	21	30	15	21
	Slovenština	4	4	6	2
	Romština	18	29	11	15
	Slovenština, romština	5	4	2	8
	Jiný ¹³	4	5	6	3
CELKEM	100	100	100	100	
CELKEM N	1084	317	357	409	

Tabulka 17 zobrazuje etnicitu (širěji pojímanou) respondentů SVL-SILC a dává ji, podobně jako v Tabulce 16, do vztahu s diskriminací na trhu s bydlením. Statisticky signifikantní rozdíly mezi výzkumným vzorkem SVL-SILC a skupinou respondentů se zkušeností diskriminace na trhu s bydlením v posledních pěti letech jsou, stejně jako v případě romství manifestovaného mateřským jazykem, zejména v kategoriích romská (16 p. b.) a česká a romská (9 p. b.).

¹³ Viz pozn. pod čarou č. 12.

Tzn. respondenti, kteří se přihlásili k romské nebo česko-romské etnicitě měli výrazně častější zkušenost s tímto druhem diskriminace než respondenti s jinou pocíťovanou etnicitou.

Tabulka 17 Etnicita respondentů ve vztahu k diskriminaci na trhu s bydlením (v %)

		Výzkumný vzorek SVL-SILC	Diskriminace při pokusu pronajmout nebo koupit byt nebo dům		
			Ano, v posledních 5 letech	Ne	Netýká se, pro respondenta/ku není relevantní
Jaká je Vaše etnicita nebo národnost, případě Vaše etnická nebo národnostní příslušnosti?	Česká	38	12	46	51
	Romská	42	58	31	40
	Česká + romská (+ případně slovenská)	14	23	18	4
	Jiné etnicity a jejich kombinace	6	7	6	5
	CELKEM	100	100	100	100
	CELKEM N	1084	317	357	409

Jak již bylo řečeno výše, lidé s připsanou romskou etnicitou mohou být častěji obětmi diskriminace na trhu s bydlením, která je může dále vést k přijímání horších nabídek na trhu s bydlením. V takových bytových podmínkách se může zvyšovat možnost vynuceného opuštění obydlí, viz Tabulka 14 a Tabulka 15.

6. Závěr

Vybrané sociodemografické charakteristiky respondentů byly srovnávány mezi celým výzkumným vzorkem SVL-SILC a skupinou respondentů, kteří měli společně se svými domácnostmi zkušenost, že v posledních pěti letech před dotazováním museli nuceně opustit obydli. Respondenti se zkušeností nuceného opuštění obydli byli podle vybraných dat SVL-SILC charakterizováni zejména významně vyšší nezaměstnaností, častou zkušeností s diskriminací na trhu s bydlením, vyšším počtem exekucí v domácnosti, nižším stupněm vzdělání a často také romským mateřským jazykem nebo přihlášením se k romské etnicitě. Byly testovány i následující proměnné, u nichž se však vliv na nestabilitu bydlení neprokázal: počet dětí v domácnosti respondenta, státní příslušnost respondenta a zdravotní postižení respondenta.

Z analýzy dat výzkumného šetření SVL-SILC konkrétně vyplývá, že více než polovina všech respondentů, jež se označili jako nezaměstnaní a jejich domácností měla zkušenost s nuceným opuštěním obydli v posledních pěti letech. Ve skupině osob se zkušeností nuceného opuštění obydli bylo oproti celému výzkumnému vzorku SVL-SILC o 28 p. b. více respondentů, kteří měli zkušenost s diskriminací na trhu s bydlením. Podobně bylo ve skupině se zkušeností nuceného opuštění obydli o 16 p. b. více respondentů, kteří měli ve svých domácnostech členy v minulosti čelící exekuci. Podíl respondentů bez vzdělání, s neúplným základním a základním vzděláním ve skupině se zkušeností nuceného opuštění obydli činil více než 70 %. V celém výzkumném vzorku SVL-SILC činil tento podíl necelých 51 %. Význam romství v souvislosti s nuceným opuštěním obydli se zřetelně projevil v otázce na mateřský jazyk respondentů. Podíl respondentů s kombinací romského a českého mateřského jazyka činil ve skupině se zkušeností nuceného opuštění obydli více než 27 %, podíl respondentů ve stejném výzkumném souboru ale pouze s romským mateřským jazykem činil 27 %. V celém výzkumném vzorku SVL-SILC činil podíl respondentů s kombinací českého a romského jazyka 21 % a pouze s romským jazykem 18 %. Statisticky signifikantní rozdíl byl i v případě pocítované romské etnicity, kde byl podíl ve skupině respondentů se zkušeností s nuceným opuštěním obydli o téměř 14 p. b. vyšší než v celém výzkumném vzorku SVL-SILC.

Data dále potvrdila informace z výzkumných zpráv ASZ o diskriminaci osob s romskou etnicitou na trhu s bydlením. Tato diskriminace mohla vést právě i k vyššímu podílu osob s romským mateřským jazykem, příp. s pocítovanou romskou etnicitou ve skupině respondentů se zkušeností s nuceným opuštěním obydli oproti výzkumnému vzorku SVL-SILC.¹⁴

¹⁴ Etnicita je připsaný aspekt osobnosti, se kterým si lidé spojují další atributy. Připsaná romská etnicita je při hledání vhodného bydlení často popisována jako významná překážka.

7. Limity výzkumu

Zkušenost s nuceným opuštěním bydlení byla doptávána zpětně, tzn. v posledních pěti letech. Některé údaje zjišťované ve vztahu k této události se mohly v průběhu času měnit, např. respondent, který v dotazníku SVL-SILC uvedl, že je dlouhodobě nezaměstnaný, nemusel být nutně nezaměstnaný i v době nuceného opuštění obydlí apod. Případný rozdíl mezi stavem proměnné při opuštění obydlí a stavem při vyplňování dotazníku je třeba brát v úvahu při čtení výsledků.

8. Bibliografie

- Clair, A., Reeves, A., McKee, M., & Stuckler, D. (2018). Constructing a housing precariousness measure for Europe. *Journal of European Social Policy*, 29(1), 13-28.
- Čada, K. (2015). *Analýza sociálně vyloučených lokalit v ČR*. Praha: MPSV.
- ČSÚ. (17. Prosinec Nedatováno). *Životní podmínky (EU-SILC) – Metodika*. Načteno z ČSÚ: <https://www.czso.cz/csu/czso/zivotni-podminky-eu-silc-metodika>
- Duffek, A. (2019). *Vstupní analýza vzdálené dílčí podpory města Jablonce nad Nisou*. Praha: ASZ.
- Eurostat. (3. Prosinec 2020). *Eurostat*. Načteno z Products Datasets: <https://ec.europa.eu/eurostat/en/web/products-datasets/-/TESSI175>
- FEANTSA. (5. Listopad Nedatováno). *ETHOS – Evropská typologie bezdomovství a vyloučení z bydlení v prostředí ČR*. Brusel: Evropská federace národních organizací pracujících s bezdomovci. Získáno 18. Prosinec 2020, z Feantsa.org: https://www.feantsa.org/download/cz___8621229557703714801.pdf
- Charvát, P., & Duffek, A. (2022). *Tematicko-průřezový výzkum: „Jak se bydlí v substandardu?“ Chátrání sociálně vyloučených bytových domů*. Praha: ASZ.
- Jašek, M., & Duffek, A. (2021). *Tematicko-průřezový výzkum: Veřejný prostor a sociálně vyloučené lokality*. Praha: ASZ.
- Kalenda, S., Glumbíková, K., & Gojová, A. (2021). *Děti v bytové nouzi aneb o dopadech nestability bydlení*. Ostrava: Ostravská univerzita.
- Klusáček, J., Lesák, V., Greineder, M., Kowalíková, I., & Brož, J. (2021). *Zpráva o vyloučení z bydlení 2021: Bydlení jako problém*. Praha: Platforma pro sociální bydlení.
- Klusáček, J., Lesák, V., Snopek, J., Ripka, Š., Vališová, H., Mára, J., Křížanová, B. (2019). *Zpráva o vyloučení z bydlení za rok 2018*. Praha: Platforma pro sociální bydlení a Lumos.
- Kolektiv_BRIZOLIT. (2018). *Labyrintem zločinu a chudoby - Kriminalita a viktimizace v sociálně vyloučených lokalitách*. Brno: Doplněk.
- Korecká, Z., & Duffek, A. (2021). *Aktualizace znalostí o stavu sociálního vyloučení na území města Liberce*. Liberec: ASZ.
- Kupka, P., Toušek, L., Walach, V., Dvořáková, T., Tvrdá, K., Lupták, L., . . . Vanková, K. (2019). *Analýza možností a širších souvislostí prevence kriminality v SVL: Konceptní příloha Metodiky prevence kriminality v sociálně vyloučených lokalitách*. Plzeň: Západočeská univerzita.

- Kushel, M. B., Gupta, R., Lauren, G., & Haas, J. S. (Leden 2006). Housing Instability and Food Insecurity as Barriers to Health Care Among Low-Income Americans. 1(21), stránky 71-77.
- Mikeszová, M., Lux, M., Sunega, P., Boumová, I., Tichý, D., & Kohout, M. (2017). *Metodika identifikace tržního selhání v oblasti bydlení*. Praha: Oddelení Socioekonomie bydlení, Sociologický ústav AV ČR, v. v. i. a České vysoké učení technické v Praze, Fakulta architektury.
- MPSV. (2015). *Koncepce sociálního bydlení České republiky 2015 - 2025*. Praha: MPSV.
- Nešpor, Z. R. (2020). *Sociologická encyklopedie – výběr kvótní*. Získáno 17. Prosinec 2020, z Sociologická encyklopedie: https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/V%C3%BDb%C4%9Br_kv%C3%B3tn%C3%AD
- Nešporová, O., Holpuch, P., Janurová, K., & Kuchařová, V. (2019). *Sčítání osob bez domova v České republice - Kategorie bez střechy a vybrané kategorie bez bytu podle typologie ETHOS*. Praha: VÚPSV.
- OECD. (2015). *Integrating Social Services for Vulnerable Groups: Bridging Sectors for Better*. Paříž: OECD Publishing.
- Opletalová, M., & Matoušek, R. (2018). *Odhad velikosti cílové skupiny pro věcný záměr zákona o sociálním bydlení*. Praha: ASZ.
- Prokop, D. (2019). Záleží na bydlení? Vztah nekvalitního bydlení a školních problémů dětí v chudých českých domácnostech. *Sociologický časopis*, 55(4).
- Ripka, Š., Černá, E., & Kubala, P. (2018). *Pilotní testování rychlého zabydlení rodin s dětmi (Rapid Re-Housing): Závěrečná evaluační zpráva / Analýza cílového stavu. Dopady zabydlení po 12 měsících od nastěhování*. Ostrava: Ostravská univerzita.
- Sál, L., & Hladík, J. (2021). *Tematicko-průřezový výzkum: Migrace - Kraslice, Sokolov, Vřesová*. Praha: ASZ.
- Sál, L., Korecká, Z., & Charvát, P. (2020). *Vstupní analýza vzdálené dílčí podpory: Benešov nad Černou, Kaplice, Velešín*. Praha: ASZ.
- Turnerová, E., & Korecká, Z. (2021). *Situační analýza města Jirkova*. Praha: ASZ.